

פרשת קרח

האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצף

כלל יסודי גדול צייתה תורה כנאמר בספר דברים: "איש בחטאו יומתו". כלומר: אין בית דין רשאי להעניש אדם בשל חטאו של אחר. על החוטא - ורק עליו לשאת את ענשו ולשלם על מעשיו. ברם, האם הוראה זו אמורה גם כלפי בית דין של מעלה? בפרשתנו מועלית בעיה זו בתפילתם של משה ואהרן: "האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצף".

במהלך התקהלותה של עדת קרח אל פתח אהל מועד אמר ה' למשה ולאהרן: "הבדלו מתוך העדה הזאת ואכלה אותם כרגע". שני המנהיגים הגיבו בדברי סגוריה על העדה ואמרו: "א-ל א-להי הרוחות לכל בשר, האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצף"?

חז"ל הציגו את תשובת ה': "אמר להם הקדוש ברוך הוא, יפה אמרתם, אני מודיע מי חטא ומי לא חטא". כלומר, גם בבית דין של מעלה חל הכלל: "איש בחטאו יומתו", או כנאמר בספר שמות: "מי אשר חטא לי אמחנו מספריו", וכך אמנם היה, אלה שנענשו במעשה קורח היו שותפיו למרד ולחטא כמודגש בהמשך הפרשה: "ותפתח הארץ את פיה ותבלע אותם ... ואת כל האדם אשר לקורח".

במספר מקומות בתנ"ך נראה לכאורה ענישה אלקית גם כלפי אנשים שלא חטאו כדלהלן:

א. בעשרת הדברות נאמר: "פוקד עוון אבות על בנים ועל שלשים ועל רבעים לשנאי".

ב. ה' נראה לאבימלך בחלום לאחר שלקח את שרה אשת אברהם ואומר לו: "ואם אינך משיב ... דע כי מות תמות אתה וכל אשר לך". והתוצאה: "וירפא אלוקים את אבימלך ואת אשתו ואמהותיו וילדו". אף שאבימלך עשה שלא כדין - נענשו כל אנשי ביתו כולל אמהותיו ושפחותיו, ושוב, מדוע? וכי גם הם חטאו?

ג. בפרשת "המולך" שבספר ויקרא נאמר: "ואם העלם יעלימו עם הארץ ... בתנו מזרעו למולך ... ושמתי את פני באיש ההוא ובמשפחתו, והכרתי אותו ואת כל הזונים אחריו לזנות אחרי המולך מקרב עמם". גם האיש המקריב את בנו, הוא ומשפחתו יענשו בידי שמים וכן כל האנשים שישתפו עמו פעולה וזנו אחרי המולך.

ד. בפרשת בחוקותי - בשיא התוכחה, כאשר הבשורה על נטישת הארץ כבר הושמעה, מושמעת קללה "והנשארים (אלה שהצליחו לשרוד מהמאורעות בארץ אויב) בכם ימקו בעונם בארץ אויביהם, ואף בעונות אבותם איתם ימקו". האם לא די במה ששילמו על עוונות עצמם שהם עוד חייבים לשלם "בעוון אבותם"?

ה. במספר מקומות בספר תהילים מבקש דוד מה' שיעניש את הרשעים או את רודפיו ובמספר מקומות מתיחס גם לזרעם ומבקש שיד ה' תפגע גם בהם: "כי ה' אוהב משפט ולא יעזוב את חסידיו ... וזרע רשעים נכרת". "אל יהי לו מושך חסד ואל יהי חונן ליתומיו".

לאור כל הדוגמאות דומה ומתברר כי ישנו נושא אחד משותף לכל הנענשים, הם בני משפחתו של החוטא ומקורביו. רבי שמעון שאל: "אם הוא חטא, משפחתו מה חטאה",? ותשובתו: "לומר לך, אין לך משפחה שיש בה מוכס - שאין כולה מוכסין, ושיש בה לסטים - שאין כולה לסטים, מפני שמחפין עליו". רבי שמעון רואה את משפחת החוטא כמשתפים פעולה עמו, כמושיטים לו יד, כמחפים עליו, כמצדיקים את מעשיו. אם התורה מגלה באי-אלו עבירות שגם המשפחה נענשת, הרי בורא עולם יודע מי הם אלה ששיתפו פעולה ואת מי יש לכלול במערכת הענישה, שהרי "א-ל אמונה ואין עוול צדיק וישר הוא".

פרשת קרח

עתה, לאור דברי רבי שמעון נעקוב ונראה שאכן בני המשפחה שיתפו פעולה עם החוטא, הן במעשה קורח, הן במעשה אבימלך שכל אמהותיו חיפו על מעשיו וסייעו לו בחטיפת שרה מאברהם וכן משפחת המקריב למולך נענשת אף היא כי שיתפה פעולה בפולחן. כך גם בתפילותיו של דוד המבקש מה' שיעניש את הרשעים ואת זרעם, מדובר לדידו של רבי שמעון כשיוצאי חלציו של הרשע הולכים בדרכו ומשתפים עמו פעולה.

ניתן להסיק שהכלל "איש בחטאו יומתו" מחייב גם את בית הדין של מעלה. שם יודעים לבחון כליות ולב ושם דנים ב"נסתרות" כב"נגלות". לא כן בבית דין של מטה שבו מופיעות רק ה"נגלות" ובבית דין זה מקבל הכלל: "איש בחטאו יומתו" משמעות מצומצמת התחומה במעשיו של החוטא בלבד שהרי "אין לדיין אלא מה שענינו רואות", ולכן שאלתו של משה: "האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצוף" - מקבלת תשובה שלילית.

מקור: הרב יוסף זילברפרב שליט"א